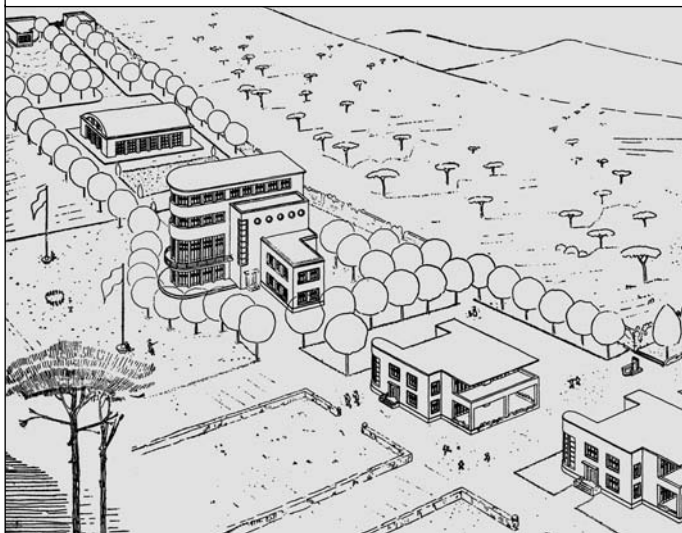

Salomó Marquès

L'ESCOLA A GIRONA DURANT LA "REPÚBLICA DELS PROFESSORS" (1931-1939)

Trets bàsics de la política educativa republicana

A partir del profund convenciment que el mestre havia de ser el primer ciutadà de la República i del paper que podia jugar l'educació en la transformació i millora del país, l'escola republicana serà una escola mixta, laica, gratuïta i per a tothom. L'ensenyament es basarà en l'observació i l'experimentació seguint els corrents pedagògics de l'Escola Nova. Les propostes de Montessori, Freinet i Decroly seran les més seguides.

De manera molt esquemàtica aquestes són les aportacions més importants que es fan a Catalunya durant el temps de la **República en pau (abril 1931 - juliol 1936)**:

- Decret sobre la llengua (29 d'abril de 1931)
Ensenyament en la llengua materna
- Política de construccions escolars
- Escola laica
- Nou pla d'estudis de formació dels futurs mestres
(Pla Professional, setembre 1931)
- Estatut de Catalunya amb competències sobre ensenyament

L'obra de la Generalitat de Catalunya:

- Creació de l'Escola Normal (agost 1931)
- Creació de Institut-Escola (octubre 1931)
- Escoles d'Estiu 1931-1935

Durant el temps de la **República en guerra (juliol 1936 - febrer 1939)** l'acció més important en el camp educatiu va correspondre a la Generalitat de Catalunya. Va consis-

tir en la creació del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU), el juliol de 1936. Es volia una escola del poble i per al poble. Un únic ensenyament per a tothom. Va ser la proposta més innovadora de totes les que s'han fet al llarg del temps. Posteriorment el CENU promulgarà el Pla General d'Ensenyament, el setembre de 1936.

L'obra escolar a Girona durant la República en pau (1931-1936)

L'anomenada "República del professors" tindrà una manifestació ben clara a Girona, ja que el professor de l'Escola Normal de Girona Cassià Costal serà el primer president provisional de la Diputació. Posteriorment serà cridat a Barcelona per dirigir l'Escola Normal de la Generalitat. Costal és la personalitat gironina de més relleu pedagògic. Era membre d'Unió Socialista de Catalunya. Per la seva banda Miquel Santaló, professor de geografia de l'Escola Normal serà el primer alcalde republicà. Era membre d'Esquerra Republicana de Catalunya

Decret sobre la llengua

L'aplicació del decret del català es portarà a terme ràpidament a Girona. El 23 de maig es publicarà una circular de la Inspecció Provincial de Primer Ensenyament relativa als cursos de llengua catalana. S'acorda obrir una informació entre els senyors mestres i entre els particulars que puguin ajudar en la obra del Comitè donant conferències o cursos de llengua catalana, al poble on es troben o en algun altre.

De totes maneres la normalització lingüística a algunes escoles no es farà amb aquella celeritat que voldrien els grups més renovadors. El setmanari liberal republicà catalanista *Reflex* serà crític i afirmarà: “El curs escolar ha començat i no sembla que a Girona el decret del ministeri tingui gaire aplicació. (...) No ens estranya tenint en compte que els mestres nacionals de la nostra ciutat són a bastament impermeables a les modernes corrents pedagògiques i llur manca de preparació en tots els sentits els fa suspects de rutinarisme.” Deu mesos més tard el *Diari de Girona* continuarà fent un balanç negatiu, en aquest cas la crítica s’adreçarà especialment a l’escola privada: “Hem de reconèixer, però, que els resultats en ordre a la catalanització de l’ensenyament no són els que una previsió no pas gaire optimista autoritza d’esperar. I justament allà on la lentitud en la catalanització ha estat més notable ha estat en l’escola privada que, amb més llibertat de moviments que l’oficial, tenia més expedit el camí per a adaptar-se a l’esperit del temps.”

No tot és negatiu. Es faran accions per afavorir l’ensenyament de la nostra llengua, per exemple, el curs de català que el professor de l’escola Normal, mossèn Jordà, imparteix a l’Ateneu gironí amb la participació d’alumnes de la Normal. L’Associació de Mestres de Girona també organitzarà un curs amb una nombrosa participació, es parla de més 150 mestres. També la Inspecció i el Comitè de la Llengua organitzen diversos cursos a la capital i a altres poblacions de la demarcació.

Per a la consolidació de la llengua catalana a les escoles, hi jugarà un paper molt important l’editorial gironina Dal-

mau Carles, Pla. Un dels llibres més difosos per a la pràctica de la lectura era *La Terra Catalana*, de Joaquim Pla.

Política de construccions escolars

A la ciutat es crearà el **Grup Escolar Ramon Turró** (conegut també com a col·legi Lorenzana i col·legi Verd) al barri de la Mercè. La inauguració oficial serà el 23 abril de 1933, tot i que ja feia uns mesos que funcionava. És obra de l'arquitecte municipal senyor Ricard Giralt. Tenia tres graus de noies i un de pàrvuls. Serà escola mixta durant la guerra ja que el CENU farà complir la voluntat d'un ensenyament coeducatiu. Cada aula tenia capacitat per a 40 alumnes. La directora era Amàlia Canós.

La segona escola que s'inaugurarà a la ciutat serà el **Grup Escolar Ignasi Iglesias**. Inaugurat el 4 de setembre de 1933 amb la presència del president de la Generalitat, Francesc Macià, i de l'alcalde, Miquel Santaló. Era situada al barri de Pedret, al començament de la pujada de Montjuïc, un barri de treballadors on no hi havia hagut cap escola i estava pensada per acollir 300 infants. Tenia tres plantes i una torre de rellotge. A la planta baixa hi havia porxos per a treballs manuals, la cantina, la cuina, la infermeria i una habitació per a descans. Al primer pis hi havia tres classes de noies i departaments per als serveis d'higiene bucal, dutxes, lavabos i rentapeus. A la segona planta, a més de les classes per als nois, hi havia la biblioteca, el museu escolar, la sala de professors i els serveis sanitaris.

El 4 de desembre comencen les classes i el 4 de gener comencen les classes d'adults. El gener del 1935 es constituïa l'Agrupació d'Amics del grup escolar. El primer direc-

tor serà Silvestre Santaló, que fins aquell moment era mestre del G.E. Bruguera. Aquesta escola serà el centre emblemàtic de la ciutat i representarà la voluntat política dels republicans a favor de l'ensenyament i de la cultura. Des del punt de vista arquitectònic, serà posada com a model pel GATPAC, al costat d'obres de Josep Lluís Sert. Era un edifici assolellat, clar, ventilat, espaiós, etc. El projecte era de l'arquitecte municipal Ricard Giralt.

Al mateix temps, es faran millores materials en escoles existents; per exemple, s'ampliarà l'escola nacional Carme Auguet que es convertirà en la graduada Eiximenis. Era l'escola de pràctiques de l'Escola Normal, juntament amb el Bruguera. S'engrandirà el local i el pati. Hi assistien uns 200 alumnes. El 1934 es farà la instal·lació de l'enllumenat elèctric al Grup Escolar Bruguera, i el 1935 s'engrandirà el pati d'aquest centre escolar, etc.

La premsa local es farà ressò del debat polític que té lloc a la ciutat entorn de la política escolar. *L'Autonomista* del 2 de juliol de 1934 en l'article "Escoles creades per la República a Girona" presenta la panoràmica general de les escoles existents a la ciutat. El diari republicà ofereix les dades per tal que el lector pugui jutjar la serietat de l'obra feta, davant d'una determinada premsa que criticava l'obra republicana:

Escoles existents a Girona abans de la proclamació de la República:

– En el Grup Escolar (el col·legi Bruguera)

Una escola graduada de nois, annexa a la Normal de Mestres, integrada pel regent i sis professors;	
en total, mestres	7
Dues unitàries de nois	2

Dues escoles de pàrvuls	2
– En l'escola del carrer Eiximenis:	
Una unitària de noies	1
– En l'escola de la Pujada de Sant Martí:	
Una unitària de noies	1
– En l'escola del carrer del Carme:	
Una unitària de noies	1
Total mestres	14

Escoles creades del 14 d'abril de 1931 al 28 de febrer de 1934:

– En el Grup Ramon Turró:	
Escola graduada de noies, de tres graus, d'acord amb la unitària de la Sra. Canós, mestres nous	2
Una escola de pàrvuls	1
– En el Grup Ignasi Iglésias:	
Escola graduada de nois, de quatre graus, d'acord amb la unitària del Sr. Santaló	2
Escola graduada de noies, de tres graus	3
– En l'escola del carrer Eiximenis:	
Escola graduada de noies, de quatre graus, d'acord amb la unitària de la Sra. Auguet	3
Una escola unitària de noies	1
– En l'escola de la Pujada de Sant Martí:	
Dues escoles unitàries de nois	2
– Al barri del Pont Major:	
Una escola unitària de nois	1
Una escola unitària de noies	1
En total mestres nous	16

En resum:

Escoles creades per la monarquia	14
Escoles creades per la República, des del 14 d'abril 1931 fins al 28 de febrer 1934	16
Escoles existents a Girona el 28 de febrer, 1934	30

Escola laica

Un dels principis de l'escola republicana és la laicitat a l'ensenyament. El fet de l'acompliment de la normativa estatal per treure el crucifix de les aules no agradarà a tothom. Hi haurà tensions en el magisteri gironí i denúncies per part de premsa que algunes mestresses fan ostentació del crucifix. Ho explica Vicens Puig en l'article "Por mal camino" publicat a *El Magisterio Gerundense* el 29 de setembre de 1932. Al Grup Escolar complint la circular del 12 de gener de 1932 s'ordena retirar de totes les aules "*el crucifijo símbolo de la religión cristiana*" i, també, seguint la normativa, acorden "*dar a todos los alumnos lecciones semanales de lectura comentada de la Constitución de la República española votada por las actuales Cortes Constituyentes*".

Quan es proclama la Llei de Confessions Religioses (juny 1933) a la ciutat hi havia les següents escoles religioses: Dominiques de l'Anunciata, Carmelites de la Caritat, Beates Dominiques, religioses de l'Immaculat Cor de Maria, Escolàpies, Germans Maristes i Germans de La Salle.

En previsió de la desaparició d'aquestes escoles religioses, el 6 de juliol de 1933 la Comisión Mixta para la sustitución de la Enseñanza Religiosa preveu la creació de noves escoles i adreça a l'alcalde de Girona una carta proposant nous locals per a ensenyament. Ho fa en els següents termes:

"En cumplimiento del acuerdo adoptado en la sesión de ayer, tengo el honor de exponer a la consideración del Excmo. Ayuntamiento que V.E. dignamente preside la posibilidad de aprovechar para la instalación

de las Escuelas nacionales que deberán crearse en sustitución de las confesionales que deben ser clausuradas en 1º enero próximo, los siguientes locales:

- Edificio de la calle Norte donde se halla la escuela de Bellas Artes (posibilidad de ser ocupada durante el día para la 1a enseñanza)*
- Edificio donde estaba instalado el salón de baile “Odeon” y anexo donde ya funcionó una Escuela nacional.*
- Una casa-torre propiedad del Sr. Boxa, situada en el barrio del Carmen no lejos del campo de fútbol.*

Así mismo me permito llamar la atención a V.E. hacia un ofrecimiento que, según D. Darío Rahola, se ha hecho para la construcción de un edificio de nueva planta en el barrio de la Rutlla.”

El 18 d'agost arribarà la resposta municipal. La Comissió Mixta ha estudiat el tema partint de la base que tot l'alumnat de les escoles religioses serà absorbit per les escoles laiques. La comissió municipal no ho veu de la mateixa manera i intueix que a la ciutat la desaparició de les escoles religioses quedarà reduïda a una fórmula protocol·lària, i funcionaran els mateixos col·legis religiosos existents, si bé canviada la denominació i sota l'Inspecció directa de l'Estat. I així va ser! Les escoles religioses es varen transformar en mútues escolars seguint els consells del cardenal Vidal i Barraquer que propugnava una fórmula perfectament legal, la de *“agrupar a los padres de los alumnos de cada Colegio presentes y futuros en una persona moral que*

permita su actuación. (...) Para ello se ha excogitado la forma de Asociación mutual". Per dir-ho ras i curt, oficialment els pares es converteixen en els responsables de l'escola i encarreguen la funció d'ensenyar a unes persones concretes que són les monges o els frares que fins aquell moment havien dirigit el centre. Cada congregació religiosa crearà la seva mútua.

A la ciutat funcionaran les següents mútues escolars: Baldiri Reixac (religioses dominiques de l'Anunciata), Balmes (religioses Carmelites de la Caritat), Eiximenis (religioses Beates Dominiques), Masmitjà (religioses de l'Immaculat Cor de Maria), Galiana (religioses escolàpies) i Mútua Gerundense (germans maristes).

Un exemple concret de com funciona una mútua escolar el tenim al *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona* del 5 de desembre de 1933 que porta la següent nota: "*D. José Noguera Vila, en calidad de Presidente de la Mútua escolar Baudilio Reixac, solicita autorización para que pueda dirigir el colegio privado de niñas establecido en la calle Norte 2 de esta capital Dª Josefa Vilagran Roquí, auxiliada por Dª Teresa Valentines, Carmen Noguera, Dolores Auguet, todas ellas maestras tituladas.*"

En vigílies de la Guerra Civil, després de la victòria del Front Popular del febrer del 1936, l'escolarització a la ciutat estava distribuïda de la següent manera:

Escoles públiques	1.458 alumnes
Casa d'assistència	237 alumnes
Ateneu Social Democràtic	110 alumnes
Col·legis mutuels (religiosos)	2.035 alumnes

Total nens escolaritzats 3.840 alumnes

Aquestes dades demostren els enormes dèficits existents encara en la política escolar republicana.

Sobre les competències estatutàries

Davant l'aprovació de l'Estatut de Catalunya hi haurà diversitat d'opinions entre el magisteri gironí. La premsa local ens permet de veure les discrepàncies. Des de *L'Autonomista* i *El Magisterio Gerundense* es defensarà una àmplia autonomia en el camp de l'ensenyament. La premsa conservadora *El Nord de Girona* es manifestarà molt més reticent i *Gerunda* serà contrària a qualsevol autonomia. Les paraules del mestre Pere Blasi el setembre de 1933 a *L'Autonomista*, una vegada aprovat l'Estatut, no poden ser més clares del sentiment del sector més català del magisteri: "L'Estatut que deixa força satisfetes les ànsies immediates dels catalans en molts aspectes, no sols falla en la qüestió de l'Ensenyament, sinó que sembla voler canalitzar la pitjor de les solucions", ja que afavoria la divisió de les escoles i de l'ensenyament, unes a càrrec de l'Estat i unes altres a càrrec de la Generalitat.

Escola mixta

No serà factible generalitzar-la durant aquest primer període republicà perquè els sectors conservadors posaran en qüestió la coeducació: "Filosòfica i pedagògicament són tan diferents el jove i la donzella que no es poden educar amb les mateixes normes i plegats, car es desfaria la seva individualitat psíquica, afemellant l'home i masclejant la dona." Serà una realitat a partir de la guerra.

Una escola activa

Les sortides a l'aire lliure, les excursions pels voltants de la ciutat, les visites a institucions, centres i tot allò que pogués servir de motivació per a les lliçons pràctiques estaven a l'ordre del dia. L'ensenyament no es feia únicament dins les parets de l'aula. L'aprenentatge es feia per observació i experimentació. En algunes escoles no era una novetat. A l'escola Bruguera hi havia ensenyament de música sota la responsabilitat del senyor Baró i de gimnàstica sueca sota la direcció dels senyors Pagès i Cubero. Es proposa visitar *“alguna fàbrica, taller, museo... a fin de obtener el mayor rendimiento posible de conocimiento en favor de los alumnos”*.

Totes aquestes accions i d'altres que es fan durant els anys republicans i que cal valorar positivament pel que demostren d'interès per part de les autoritats municipals pels temes educatius i escolars, no ens han de fer oblidar les tensions polítiques que es viuen a la ciutat. La visió que tenen els sectors conservadors i els partits com la Lliga Catalana no coincideix amb la visió dels sectors renovadors i republicans. El debat sobre la creació de l'escola Ignasi Iglé-sias és paradigmàtic. Els arguments a favor i en contra d'aquesta escola fan patent dues maneres ben diferents d'entendre la política municipal, així com una visió de l'educació i de l'escola molt contraposades.

L'obra a Girona durant la República en guerra (1936-39)

Una vegada derrotats els sublevats contra la República i esclatada la revolució, els mesos d'agost i setembre de 1936

seran els de màxima intensitat revolucionària. Mentrestant alguns mestres hauran marxat al front a defensar la República. N'hi haurà que s'incorporaran a l'exèrcit com a milicians de la cultura, ajudant en tasques d'alfabetització i, especialment, de formació ideològica.

S'ha creat el Comitè de Milícies Antifeixistes que l'octubre serà substituït pel Consell Municipal. Mentrestant, el setembre ja arribaran els primers refugiats a la ciutat: infants i persones grans. Aquests, i els que vagin arribant, s'allotjaran en edificis públics confiscats com els convents de la Sagrada Família, de les Butinyanes, de les Vetlladores, de les benedictines de Sant Daniel, l'escola de les carmelites, així com en cases privades.

A partir de la nova situació revolucionària caldrà aplicar a la ciutat el decret del CENU. L'agost del 1936 la comissaria delegada de l'Ensenyament a Girona i el Comitè Pro-escola Nova Unificada faran una investigació exhaustiva dels edificis confiscats, en faran la valoració material i proposaran canvis concrets. Per exemple, el convent de les Bernardes, situat al carrer de Santa Clara, vell i en un lloc de nova urbanització de la ciutat que obliga al seu enderrocament, no és aprofitable. El convent de les Beates, situat a la plaça de l'Hospital Militar, vell i en males condicions, té instal·lats un centenar de llits, menjador i cuina econòmica en bones condicions. Podria ésser, amb una organització adient, un refugi decorós dels transeünts a Girona. El convent de les Escolàpies, enfront del palau de Justícia, comprèn una capella, part conventual i una part dedicada a ensenyament, distribuït en tres plantes. Aquesta darrera part ha estat recentment restaurada i té cinc aules on hi ha cinquan-

ta taules bipersonals en bones condicions. Disposa també de dos menjadors per a 50 persones, cuina, lavabos i alguns dormitoris amb llits i algun material. Podria instal·lar-s'hi una residència d'estudiants. El convent de les Dominiques, situat al carrer del Nord, format per planta baixa i tres pisos, ha sofert estralls considerables en el material, però amb poques despeses s'habilitaria de nou. Consta de set aules de classe amb bones condicions de llum i ventilació. Hi ha també nou dormitoris amb un total de quaranta-cinc llits. L'estat de l'edifici, nou, la situació cèntrica, les bones condicions de les aules i dormitoris, fa que reuneixi excel·lents qualitats, malgrat tractar-se d'un solar petit, per ésser destinat a grup escolar.

L'informe acabarà manifestant que “la major part dels edificis confiscats reuneixen condicions per resoldre decorsament les necessitats d'Assistència Social i d'Ensenyament. Poden utilitzar-se immediatament Institucions d'Ensenyament Primari: Maristes, germans Doctrina cristiana, Dominiques, Ave Maria i Germans de la Mercè”.

L'1 d'octubre de 1936 l'alcalde, J. Camps i Arboix, publica el següent ban: “Les exigències pedagògiques del moment que vivim i el fet de la unificació de l'escola han obligat a una nova distribució de la matrícula, establint demarcacions per raó del domicili dels inscrits, mesura que s'espera que haurà de reportar en general una major comoditat per aquests i àdhuc per a llurs famílies. Per tant, l'esmentat dia 5 d'octubre, dilluns, deuran presentar-se tots els inscrits, nois i noies, qualsevulla que sigui la seva edat, i que viuen en els carrers que s'indiquen a continuació, en els Grups escolars següents.” I presenta el que serà el primer mapa escolar de la ciutat.

Aquestes seran les escoles, fins ara privades, que hi haurà a la ciutat en començar el curs 1936/37; se'ls canviaran els noms perquè no quedi cap reminiscència feixista:

- Grup escolar Bakunin, és l'exconvent de l'Ave Maria situat a la plaça de la catedral 3. Té 280 alumnes i 5 mestres (3 del CENU; 2 de l'Estat).
- Grup escolar Giner de los Rios, es tracta de l'excol·legi dels germans Maristes, del carrer de Claveria 10. Hi ha 380 alumnes i 10 mestres (6 del CENU i 4 de l'Estat).
- Grup escolar Durruti, és l'altre excol·legi dels Maristes, el del barri de la Mercè). Té 270 alumnes i 7 mestres (5 del CENU i 2 de l'Estat).
- Grup escolar Carles Marx, és l'excol·legi dels germans de la Doctrina Cristiana, al carrer Migdia, 3. Té 600 alumnes i 12 mestres (5 del CENU i 7 de l'Estat).
- Grup escolar Joaquim Maurin, es refereix a l'exconvent de les germanes dominiques del carrer del Nord, 2. Amb 280 alumnes té 7 mestres (4 del CENU i 3 de l'Estat).
- Grup escolar Pont Major. Té 50 alumnes amb 1 mestre de l'Estat.

A aquestes escoles, cal afegir-hi les escoles públiques que ja funcionaven: G.E. Ignasi Iglésies, situat a Montjuïc; G.E. Prat de la Riba, al carrer Ferràndiz i Bellés; G.E. Botet i Sisó, al carrer de la Rutlla; G.E. Ramon Turró, al carrer de Lorenzana; G.E. Joan Bruguera, al carrer de Jaume I, i G.E. Eiximenis, al carrer del mateix nom. Es considera que l'escola Prat de la Riba no pot atendre totes les necessitats del barri del Carme i es preveu la construcció d'una nova esco-

la en terreny del doctor Figueres. El president Companys hi posarà la primera pedra el 24 de juliol de 1938, però el projecte quedarà estroncat amb la dictadura franquista.

El 21 d'octubre de 1936 serà nomenada regidora de Cultura a l'Ajuntament de Girona la mestra Antònia Adroher, militant del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista). Serà la primera dona regidora a la ciutat. Treballarà activament per atendre els nens i nenes de la ciutat, en una situació gens favorable. Ho explica ella mateixa: "Nosaltres volíem que els nanos a les escoles se sentissin com si fossin en un paradís, gairebé. Sobretot va haver-hi moltes escoles on es van enderrocar parets, murs i van fer les classes més grans; es van obrir finestres, s'hi van posar flors, es va buscar material nou com taules, cadires i pissarres circulars. En aquell moment hi havia una gran eufòria pel material de l'escola i per les activitats de tot tipus, de revisions mèdiques fins a excursions, sortides... (...) Per la meua part vaig donar ordre als municipals que si veien algun nano pels carrers que demanessin perquè no havia anat a escola... tot per evitar que la mainada corrés pels carrers i que tothom tingués veritablement educació... també hi havia les cantines i com que hi havia molts nanos i moltes famílies que passaven gana, almenys els nens a les cantines tenien un àpat assegurat al migdia i a més s'hi menjava molt bé...; s'aprofitaven segons quines circumstàncies per recollir una miqueta d'aquí una miqueta d'allà... jo em presentava a l'hora de dinar a les escoles, cada dia en una de diferent en el moment de dinar per mirar si el menjar era bo, i em quedava a dinar amb els nens; es va fer un treball molt maco."

Adroher haurà de deixar el càrrec després dels fets de maig de 1937 i s'incorporarà de nou a l'escola, al Giner de los Rios (antics maristes de la catedral). Recorda que tenia 300 nanos a primària i 80 pàrvuls. “Quan ens varen arreglar les classes hi havia les pissarres circulars a cada paret; a part de la primera classe que era on anàvem a fer gimnàs, tota la pissarra estava al voltant de la classe i així la mainada quan hi havia alguna cosa que els interessava podien anar allà a la pissarra a fer el que volien... escrivíem molt, teníem llibretes, no recordo haver tingut cap llibre... fèiem molt escrivint i la pissarra... això ho explicàvem en castellà i llavors en català, la mateixa classe de dues maneres! De manera que el nano pogués dir-ho en català o en castellà segons com els hi vingués, de manera que no vaig tenir cap problema mai...; en aquell moment era la il·lusió, fèiem hort, hi havia patates... els nanos hi plantaven mongetes... allà sempre hi havia flors... hi havia moltes coses.”

La voluntat política de les autoritats ciutadanes, així com d'una bona part del magisteri, el més compromès políticament i socialment, per mantenir funcionant amb dignitat l'escola és clara.

I no només això, sinó que en una situació ben anòmala, de guerra, encara es proposa la creació de noves escoles. El 19 de desembre de 1936 podem llegir a *L'Autonomista* la següent informació: “Una nova escola a Girona”. Es tracta d'una escola nova “que projecta construir l'actual Consell Municipal de Girona. Situada a les Pedreres, en els terrenys del damunt del Centre republicà del carrer del Carme, projectada per l'arquitecte municipal R. Giralt Casadesús i està concebuda amb una orientació completament nova

destinada a cridar l'atenció a tots aquells que es preocupen dels problemes escolars”.

El 24 de juliol del 1938 es posarà la primera pedra d'aquest futur edifici concebut com un “palau de cultura”. El complex Prat de la Riba volia ser “una solució, inèdita a la nostra terra, al problema de les grans construccions escolars, a base de diverses construccions independents i aïllades dins d'una gran extensió de terreny. I el projecte és inèdit per la possibilitat de fer classes a l'aire lliure, de fer el bany i practicar la natació en qualsevol moment i de controlar la salut dels infants”. En el projecte del nou grup escolar hi havia porteria, infermeria, piscina coberta, un pavelló central per serveis comuns, 3 pavellons de 4 aules cada un amb una capacitat per a 600 alumnes.

Els pavellons destinats a l'ensenyament eren de planta i pis i a cada planta hi havia previst el vestíbul, una sala de professors, dues aules, un corredor guarda-roba, els serveis higiènics (vàters, lavabos, rentapeus i higiene dental) i una terrassa per fer classes a l'aire lliure. Totes les dependències de l'escola tindrien calefacció central. Les classes estaven previstes per a 40 alumnes. Pel que fa a l'edifici de serveis central, constava de planta i dos pisos; a la planta baixa hi havia la cantina escolar i una terrassa menjador, el rebost i la cuina, els vàters del professorat i l'alumnat, una sala de professors i una altra per al director, així com una sala de cuines per a l'ensenyament domèstic. Al primer pis hi haurà la sala de festes, concerts, música i cinema que servirà també de gimnàs. Una sala museu biblioteca, un gabinet d'inspecció medicoescolar, una clínica dental i una clínica per a malalties dels ulls, a més de tots els serveis higiè-

nic: dutxes, lavabos, urinaris, renta peus... Al segon pis, una sala de costura amb un annex de màquines a motor i un altre amb planxes i fustes de planxar i dues terrasses per fer treballs manuals i lliçons a l'aire lliure. A la tercera planta hi haurà la sala de dibuix, un guarda-roba i terrats per fer lliçons de geografia a l'aire lliure.

Sabem d'altres fets que fan palès l'interès de les autoritats per millorar l'ensenyament a la ciutat, per exemple, el 27 d'agost del 1938 es demanarà un professor d'Educació Física per a les escoles de la Generalitat (CENU).

L'obra paraescolar

Les **colònies escolars**. Eren una obra higienicopedagògica pensada per als nens i nenes més necessitats des del punt de vista sanitari i higiènic de les escoles de la ciutat. S'iniciaran el 1915.

Durant els anys republicans en pau continuaran portant-se a terme en diferents poblacions de la província: Cadaqués, l'Escala, Sant Antoni de Calonge, entre d'altres. En aquesta darrera població hi havia la proposta de comprar uns terrenys per establir-hi una colònia fixa; la guerra va impedir el projecte. Hi varen participar nens i nenes, entre 60 i 100 el darrer any. La direcció de les colònies anava a càrrec dels mestres i mestresses de les escoles públiques de la ciutat que designava la Junta Municipal d'Ensenyament, persones "vocacionals i predisposades a l'abnegació que aquell treball demanava". El Patronat de Colònies Escolars supervisava tota l'activitat. Les colònies es feien amb la col·laboració de l'Ajuntament i dels diaris *L'Autonomista* i *Diari de Girona*.

Les **cantines escolars municipals**. El 1920 es creará la primera cantina escolar, tot i que els mestres ja feia anys que ho demanaven. Les finalitats de les cantines són diverses: “a) *Extender la acción educadora de la escuela nacional primaria a actos tan importantes en la vida infantil como la comida y el juego.* b) *Substraer a los escolares protegidos de la perniciosa influencia de la calle principalmente en aquellas horas en que sus padres necesariamente han de dejarlos abandonados;* c) *Reivindicar a la infancia indigente en sus indiscutibles derechos a la vida y a la educación integral.*”

El 1934 hi havia dues cantines: una al Grup Escolar Bruquera i una altra a l'Ignasi Iglésias amb un total de 136 cantiners. La direcció estava a càrrec dels mestres i mestresses. En el patronat responsable del control pel bon funcionament d'aquests dos serveis també hi havia un metge. El 1937 es crearen dues noves cantines de 100 places cadascuna annexes als grups escolars Bakunin i Giner de los Rios. El 1938 les cantines escolars arribaren a sis amb capacitat per a 650 escolars, tot i que les necessitats reals d'atenció eren de 1.200 comensals. Les cantines quedaren desbordades per la presència de refugiats i el seu servei no atenia només els escolars sinó altres persones que ho necessitaven. El 18 d'octubre de 1938 l'Ajuntament gironí assumia l'alimentació diària de 4.000 persones: 2.000 a les cantines escolars, 500 a la casa d'assistència i 1.500 refugiats.

Les **guarderies escolars municipals** o **casals infantils**. Tenien per finalitat “retenir a l'escola, una hora al matí i una hora a la tarda, els infants que assistien a l'escola, amb la qual cosa s'assolia la possibilitat d'un més ràpid desenvolupament”.

lupament del procés instructiu, puix que els infants restaven diàriament dues hores més a l'escola, i també el que l'arribada dels infants a la casa llur coincidís amb la dels pares". Hi hagué una modalitat d'estiu que va funcionar els mesos de juliol i agost. El 1931 hi havia una guarderia escolar al Grup Escolar Bruguera amb més de 100 infants de 4 a 15 anys.

Un trist i mal final

Amb la victòria militar dels sublevats el juliol del 1936 i l'ocupació del país, es produirà un canvi radical en el món educatiu i escolar, tal com passarà en tots els altres àmbits de la vida. S'iniciarà una forta repressió entre el magisteri que serà acusat d'haver enverinat la consciència dels infants amb els seus ensenyaments. Alguns mestres (més d'un 10% dels que treballaren a Catalunya durant els anys republicans) marxaran a l'exili i molts d'altres seran represaliats. Alguns tornaran; d'altres moriran a l'exili europeu i americà. Les institucions democràtiques encara no han fet un acte oficial de reconeixement per l'obra pedagògica que varen fer ara fa set dècades.

El pas del règim republicà al franquista comportarà un trencament total. El text que presento per acabar és ben significatiu d'aquest canvi radical. A l'escola pública de Salt, el 16 de setembre de 1939, en començar el nou curs escolar, el mestre pronuncia aquestes paraules significatives:

“Año de la Victoria. Unas palabras:... Después de tres años justos de dominio rojo, la escuela puede

empezar el curso al amparo del Generalísimo Franco, Caudillo de España, que con sus ejércitos gloriosos ha redimido palmo a palmo el terreno de nuestra patria. Salt, nombre de fuerte prestigio por los innumerables asesinatos cometidos por sus hombres, experimentará gracias al esfuerzo de los hombres de la nueva España, un cambio radical de vida. El nombre de Dios presidirá ya para siempre estas escuelas... Y tu, maestro que me sucedes, recuerda que España espera de tu abnegado sacerdocio la regeneración de estos niños, su educación esmerada y su acercamiento hacia el Todopoderoso, con su corazón rebotante de amor hacia Él y al prójimo.

Si cumples con tu deber, Dios te lo premie y si no, te lo demande.

Carlos Martí Bofill ¡Viva Cristo Rey! ¡Viva España!”

Bibliografia

GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep; MARQUÈS, Salomó: *La repressió del professorat a Catalunya sota el franquisme (1939-1943) segons les dades del Ministeri d'Educació Nacional*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1996.

GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep; MARQUÈS, Salomó; MAYORDOMO, Alejandro; SUREDA, Bernat: *Tradició i renovació pedagògica. 1898-1939*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

MARQUÈS, Salomó; FEU, Jordi; PUJOL, David: *L'escola*. Girona, Diputació, 2005 [Quaderns de la Revista de Girona, 120].